

we more often encounter what I should call Secondary Myths, those which deal with comparatively trivial subjects and often with late periods. They do not belong to 'Mythic Time'. We may find aetiological, cosmological and even eschatological Myths among those which we are almost forced into classifying as Secondary."¹

Glede na tendenco folkloristov, da radi spregledujejo mitične vsebine folklore (morda zaradi negativne reputacije, ki se raziskovanja mitologije drži od solarne mitologije Maxa Müllerja in drugih »meteorologov« dalje), je Šmitkovo opozarjanje na zvezo razlagalnih povedk z miti in mitičnimi vsebinami ne le dobrodošlo, ampak skorajda pogumno dejanje. V poplavi laičnih, popularnih knjig in zbirk zgodb z mitično vsebino pa gre tudi za eno redkih knjig, ki problematiko in gradivo predstavlja resno, strokovno, razumljivo in zanimivo obnemem.

Mirjam Mencej

Igor Cvetko: *Najmanjše igre na Slovenskem, Radovljica : Didakta, 2000, 149 str. : ilustr.*

Vse preradi pozabljamo na tisti del ljudske kulture, ki je namenjen otrokom in tisti prvi »abecedi« za najmlajše, ki nagonsko razumejo le ljubeč dotik, namenjen njihovim potrebam v prvih letih, njihovi vzgoji in ustvarjalnosti, ki ni odvisna le od posameznega malčka, ampak in predvsem od tega, ali smo znali odkriti in vzpodbujati drobne zametke njegove nadarjenosti in si vzeti čas za njihov nadaljnji razvoj. Človek, ki se poigrava s prstki in noskom, z glavico in bradico, z ušesci in očki, z lički in s trebuščkom, ta mora v sebi gotovo nositi »otroško dušo«. Zanimivo, ne govorimo o ženski, mamicici, pač pa o moškem, ki naj bi bil tisti »resen«, ki mu to bojda ne pritiče. In vendar – dva moža dveh generacij, Niko Kuret in Igor Cvetko, dva etnologa, sta svoje raziskovanje posvetila igram. Kdor pozna oba, razume: oba strastna lutkarja, oba glasbeno nadarjena, oba spretna v risanju in oblikovanju, oba prijatelja otrok in v srcu večno mlada. Stroka je dodala samo še svoje – zbiranje na terenu, v arhivih in literaturi, iskanje različic, vzporednic, razlik, preučevanje in klasificiranje. Niko Kuret je že pred drugo vojno v Slovenčevi knjižnici izdal tri knjige družabnih iger (tudi za otroke) *Veselja dom*. Pozneje je, po dolgih letih čakanja na natis, izšla pri Mladinski knjigi skrajšana izdaja z naslovom *Vesele ure* (1969). Po tridesetih letih je Igor Cvetko razveselil otroke s *Slovenskimi otroškimi prstnimi igrami*, sedaj pa jim z založbo Didakta skupaj poklanjata nekaj, kar bi morali matični uradi ob prijavi novorojenca podariti vsaki mladi družini – ***Najmanjše igre***, in to zato, da se bo mamica znala že pri previjanju z otrokom poigrati, zato, da bo »biba lezla« po njegovem trebuščku, da bo čutil vsakega od prstkov, ko bo prvi »z

¹ Briggs Katherine M., Possible Mythological Motifs in English Folktales, Folklore 83, Winter 1972, str. 265.

drevesa hruške stresal, jih drugi metal v prazne vreče...«, zato, da bo malček že zgodaj vedel, da sta njegovi očesci dve lučki in njegova ličeca dve blazinici, da je nosek zvon, ki poje »don, don, don«, zato, da bo morda nekoč, ko bo odrasel, lahko iz spomina priklical te nežne igrice in se sam poigral s svojim otročičem. Tako, kakor se dogaja nam. Listam po knjigi in se vračam v otroška leta. Skoraj vse poznam – te drobne igrice – morda malo drugačne, morda celo z boljšo rimo in vendar se nenadoma zavem, da so počivale v podzavesti, da sploh ne vem, kje in kdaj sem jih slišala, se jih naučila. Ne vem niti, ali so se jih moji otroci naučili od mene. Tako samoumevno se mi zdi, da se nikoli nisem poglobljala v to snov kot na del stroke. In vendar se že pri tej navidez drobnih temi pokaže interdisciplinarnost glasbe, ljudskega slovstva, likovne vzgoje, etnologije, pedagogike, psihologije in še česa.

Najmanjše igre je avtor knjige razdelil na tiste v sliki in besedi in take, ki jih lahko predalčkamo po delih telesa. Takih predalčkov je seveda največ na *obrazu*: tu je nosek, pa oči, lička, ki so tako primerna za božanje, tu so ušesa in kar cela glava, s katero »moko sejemo«. Vrat lahko »odžagamo« ali z njim dvignemo celo glavo, da bi »videli belo Ljubljanco«. Potem je tu celo *telo*, ki je kakor nalašč za žgečkanje in gnetenje. Od *prstkov* ima vsak seveda svoje ime in svojo nalogo, morda je celo največ prav prstnih iger in seveda ne smemo pozabiti na »križe–kraže« po *dlani*, razno ploskanje z *rokami* in guganje na ali z nogami. Z igro lahko otroka naučimo, kako prosi in kako se zahvali, kako šteje ali podarja srečo, pripravimo ga do smeha pa tudi do razmišljanja, ugibanja itd. Skoraj 130 strani igrice, duhovito ilustriranih, kar Igor Cvetko tako dobro zna. In predvsem – estetsko, v umirjenih, »mlečnih« barvah, kakor da se ne more odločiti, ali bi barval za punčke ali za fantke: rožnata, svetlo modra, bela in rumena, malo svetlo rjave in sive. Že en sam pogled prebudi asociacijo na drobno bitje, ki iz varnega materinega naročja zvedavo opazuje ta odrasli svet in opozarja nase.

Potem, ko se je avtor z otroki igral najmanjše igre, ko je torej »gradivu« namenil glavni del knjige, se obrne k stroki, k *antropologiji najmanjših iger*. Opozori, da nas te, v knjigi navedene pesmice, igrice v verzih, vsa ta drobna besedila iz našega kulturnega okolja, kakor senca spremljajo od jutra do večera skozi vse otroštvo. So »odsev prostora in časa«, ki smo ga podedovali, ga živimo in bi ga radi predali naprej. Ko je spoznal bogato arhivsko gradivo Inštituta za slovensko narodopisje (o težavah pri nastajanju te zbirke pred točno petdesetimi leti bi nekoč veljalo na podlagi arhiva še kaj zapisati, saj tista povojna leta niso bila preveč naklonjena takim »nepomembnim prozaičnim temam«) in Glasbenonarodopisnega inštituta, preučil otroško izročilo v Štrekljevi zbirki in se sam podal na teren, si je lahko postavil merila za razvrščanje gradiva. Da je določeno igrico npr. vključil med *najmanjše*, je morala zadostiti trem merilom: vsaj dva igralca, med njima fizični dotik, nujno mora biti vključeno besedilo. Avtor nakaže svoje poglede na celotno motiviko, se ustavi pri morda najbolj priljubljenih prstnih igrah in nadrobneje predstavi svoja razmišljanja in svoje védenje o njih, v najmanjših igrah, od katerih nekatere še posebej razloži in utemelji svojo klasifikacijo, pa išče *zvočni delež*, tisti prvobitni, ki » ... spominja na pradavni čas, ko je bil jezik sporočanja in sprejemanja ... še jezik zvoka in harmonij...» ter *mitične in magične* prvine, ki jih sicer poznamo iz ljudskega slovstva, verovanja in celo ljudskih šeg. Sprašuje se po starosti in izviru

posamezne igrice in ugotovi, da je težko priti do korenin, še več, poglobljanje v najmanjše igrice se mu zdi kakor nekakšna »duhovna arheologija«, njihovo oživljanje pa tako rekoč »obujanje prastarih načinov bivanja, obnašanja, razmišljanja, reagiranja, navad, celo davnega verovanja...«. In prav tega oživljanja si želi otrok.

Knjigo, ki mora priti v vsako družino z otroki, je ilustriral in oblikoval avtor sam, besedo na pot ji je napisala Jelena Sitar, ki zvesto spremlja delo svojega moža, obsežen povzetek avtorjeve spremne besede je v angleščino prevedla Dušanka Zabukovec, založila pa jo je Založba Didakta.

Helena Ložar Podlogar

355

Rajko Muršič: *Trate vaše in naše mladosti : zgodba o mladinskem in rock klubu*, Ceršak : Subkulturni azil, 2000, 1. in 2. knjiga, 600 str. : ilustr. (Frontier ; 014)

Zajetna zgodba, kakor je Muršič sam poimenoval to svoje delo v dveh delih, je pravzaprav objava doktorske disertacije. Je knjiga, ki bralca popelje »skozi gozd podrobnih in manj podrobnih opisov vsakdanjega življenja, ki ga je zaznamovala popularna kultura druge polovice dvajsetega stoletja v okolju, ki bi mu oddaljeni pogled pripisoval odročno zakotnost. Bližnji, antropološki pogled (pa) je usmerjen prav narobe: vsako zakotje se mu lahko pokaže kot popek sveta. Le njegovo enkratnost je potrebno izluščiti izpod nanosov tipičnih značilnosti...«

Ta v »predbesedju« zapisan pristop k delu je očitno vodil Muršiča pri vsem njegovem razmišljanju. »Tukaj in zdaj« avtor, prepričani kulturni antropolog, ves čas razume kot proces. »Teoretski aparat, ki ga je uporabil, na eni strani tematizira položaj in vlogo popularne kulture ter popularne glasbe v sodobnem »globalnem« svetu, na drugi strani pa poskuša nakazati in razčleniti antropološke vidike dinamike sodobnega življenja...« In čeprav svoje raziskave, kot ugotavlja, ni mogel v celoti izvajati »z opazovanjem z udeležbo« (v doktrini in duhu temeljne antropološke raziskovalne tehnike), ostaja njegovo »intenzivno etnografsko delo, ki je temeljilo na opazovanju tekočega dogajanja na Tratah in v okoliških krajih«, slej ko prej izvrstna osnova za nadaljnja teoretična razglabljanja o temi, ki nam jo avtor ponuja v branje. Torej vse, o čemer v nadaljevanju govori in razpreda, tudi avtorske interpretacije in množice možnih odgovorov na zastavljena vprašanja, postavlja Muršič na temeljih terenskih raziskav. »V družbeni dejanskosti ni mogoče slediti le eni sami kavzalni niti poteka dogodkov, temveč so družbena dejstva ali dogodki interpretacije že od začetka, kar pomeni, da je toliko kavzalnih niti, kolikor je interpretacij. Celo osebni doživljaj za nekega posameznika ali posameznico nima enakega pomena za vse življenje. Kaj šele doživljaji množic. A posamezna osebna izkustva vendarle konvergirajo k temu, kar se skozi čas izoblikuje kot zgodba zgodovine.«